

KUNTAVAALIT 2021

Kuntia ja sosiaali- ja terveysjärjestöjä yhdistää yhteinen tavoite, ihmisten hyvinvointi. Kuulemalla, tukemalla ja ottamalla järjestöt mukaan valmisteluun kunnissa, yhteinen tavoite saavutetaan ja kaikkien hyvinvointi vahvistuu.

SOSTE

1

TULEVAISUUDEN HYVINVOINTIKUNTA SYNTYY INVESTOINNEISTA

Tulevaisuuden hyvinvointikunta ei synny itsestään. Sen rakentamiseen tarvitaan kuntapäittäjiä, jotka haluavat parantaa kuntalaisten terveyttä ja hyvinvointia sekä katsoa päätöksenteossa lähivuosia pidemmälle.

HYVINVOINTITALOUS

Kunnissa on nojattava entistä vahvemmin hyvinvointitalouden strategiaan, jossa hyvinvointivaikutusten arviointi ja politiikan tekeminen hyvinvointitavoitteet edellä ovat keskiössä.

Hyvinvoivat kuntalaiset ovat keskeisessä asemassa kunnan elinvoimaa ja kestäväää tulevaisuutta rakennettaessa. Tulevaisuuden hyvinvointikunnan rakentamiseen tarvitsemme kuntapäätättäjiä, jotka ovat kiinnostuneita kuntalaisten hyvinvoinnin ja terveyden edistämisestä ja jotka uskaltavat arvioida päätöksenteon vaikutuksia lähivuosia pidemmälle.

Kunnanvaltuusto vastaa kunnan strategisista päätöksistä, joilla kunnassa luodaan edellytykset hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi sekä hyvinvointi-investoinneille. Kunnissa on nojattava entistä vahvemmin hyvinvointitalouden strategiaan, jossa politiikkaa tehdään hyvinvointitavoitteet edellä.

Strategisessa, hyvinvointitaloudellisessa toiminnassa kaikilla hallinnonaloilla on velvolli-

suus ottaa hyvinvointi- ja terveysnäkökohdat huomioon omissa suunnitelmissaan ja päätöksiä tehtäessä. Kunnan johtoryhmä koordinoi toimintaa. Suurissa kunnissa tarvitaan jatkossakin hyvinvointiryhmä, johon kuuluu eri hallinnonalojen edustajia.

Pelkkä strateginen pohdiskelu ei riitä. Olenaisinta on strategian pohjalta tehtävä käytännön työ kuntalaisten osallisuuden vahvistamiseksi, hyvinvoinnin lisäämiseksi sekä terveys- ja hyvinvointierojen kaventamiseksi. Vapaaehtoisten, järjestöjen, viranomaisten ja yritysten keskinäisellä yhteistyöllä löytyvät parhaat tavat edistää kuntalaisten hyvinvointia ja terveyttä. Keskeisessä roolissa ovat myös kunnan asukkaat. Kuntien tulevaisuutta rakennetaan moniäänisesti, kuntalaisia kuullen.

Elinvoimainen kunta satsaa tuottavuutta, työllisyyttä ja toimintakykyä parantaviin investointeihin sekä monipuolisiin rakenteellisiin uudistuksiin. Tarvitaan panostuksia muun muassa koulutukseen, kaikkien työllistymisen parantamiseen ja työhyvinvoinnin edistämiseen.

Koronapandemia vaikutti voimakkaasti niin kuntien kuin kuntayhtymienkin talouteen. Kuntaliiton kuntakyselyihin perustuvan arvioiden mukaan koronaepidemia heikentää kuntataloutta 1,7 miljardilla eurolla vuonna 2021.

Suomen suuri valinta tehdään lähivuosina kulukurin ja uuden kasvun välillä, toisin sanoen pienenevän kakun jakamisen ja kakun kasvattamisen välillä. Hyvinvointiyhteiskunnan menestys on nojannut siihen, että koulutus-, terveys- ja sosiaalipalveluita ei nähdä vain menoeränä, vaan myös pidemmällä aikavälillä taloudellista hyötyä tuottavina satsauksina. Vaikka julkisen talouden tila on heikentynyt, hätäisiin julkisten menojen leikkauksiin ei pidä tulevana vuosina lähteä.

Kunnissa on nojattava entistä vahvemmin hyvinvointitalouden strategiaan, jossa esimerkiksi hyvinvointipalvelut nähdään investointeina ihmisiin ja sitä kautta kunnan elinvoimaan. Hyvinvointi-investoinneissa on kyse ihmisiin sijoittamisesta ja ne ovat keskeisiä koko kunnan elinvoimalle.

Hyöty investoinneista voi näkyä esimerkiksi lasten, nuorten ja perheiden parempana hyvinvointina, kuntalaisten vähempänä sairastavuutena, ikäihmisten hyvänä toimintakykenä, asukkaiden osallisuutena, luottamuksena ja viihtyvyytenä sekä lopulta myös verotuloina paremman työllistymisen ja työkyvyn kautta.

Koulutuksella eriarvoisuutta vastaan

Sote-uudistuksen jälkeen koulutus on kunnan tärkein investointikohde. Koulutuksen laatuun panostaminen ja riittävä resursointi varhaiskasvatuksesta lähtien nostaa koulutustasoa,

millä on myös suuri terveyden ja hyvinvoinnin eriarvoisuutta vähentävä merkitys. Oppimisen tuki varhaislapsuudesta aina toiselle asteelle siirtymiseen on tehtävä mahdolliseksi.

Kunnan järjestämän perusopetuksen pitää antaa kaikille riittävä pohja jatkaa toiselle asteelle. Kuntien on tavoiteltava, että kaikki saavat vähintään toiseen asteen tutkinnon. Työllisyys-, elinvoima- ja aikuiskoulutuspanostuksillaan kunta voi varmistaa, että jokaisen osaaminen pysyy työmarkkinoiden vaatimalla tasolla.

Kunnilla tärkeä rooli työllisyyden hoidossa

Koronakriisin vaikutukset työllisyyteen voivat olla pitkäkestoisia. Huolena on erityisesti nuorten, maahanmuuttajien, ikääntyvien sekä osatyökykyisten työnhakijoiden työttömyyden pitkittyminen. Hallitusohjelman mukaisesti kuntien roolia työllisyyspalveluiden järjestäjänä vahvistetaan. Moni kunta on jo pitkään investoinut työllisyydenhoitoon lakisääteisten tehtävien lisäksi.

Kunnilla on tulevaisuudessakin tärkeä rooli erityisesti heikommassa työmarkkina-alueella olevien työllisyyden edistäjänä. Alueellisten erityispiirteiden huomioonottaminen, palveluiden tuottaminen lähipalveluina ja kunnan eri palveluiden yhdistäminen mahdollistavat yksilölliset työllistymispolut. Työllisyyden edistämisen kuntakokeilut ovat askel kohti pysyvämpää ratkaisua.

Työllistämisen kuntalisä, yrittäjyyden sekä järjestöjen työllisyyttä edistävien toimien tukeminen ovat tärkeitä elementtejä jatkossa-

kin. Työpajatoiminta on turvattava laadukkaana lähipalveluna. Kannustamme kuntia työllisyyssehdon käyttöönottoon julkisissa hankinnoissa.

Kunta on myös merkittävä työnantaja. Panoaminen henkilöstön hyvinvointiin ja työkyvyn edistämiseen on investointi, jolla on suora yhteys sairauspoissaolojen ja työkyvyttömyyseläkkeelle siirtymisen vähenemiseen. Työnantajana kunta voi näyttää myös esimerkkiä rekrytoinnissa. Positiivisella erityiskohtelulla voidaan lisätä työllistymismahdollisuuksiltaan heikommassa asemassa olevien henkilöiden (esimerkiksi osatyökykyiset ja vammaiset) osuutta henkilöstössä.

Järjestöt tarjoavat myös osatyökykyisille ja muuten vaikeasti työllistyville ihmisille työllistymispolkujen alkuja, mitä kannattaa kunnissa hyödyntää ja tukea.

Hankinnoissa on kuultava asiakasta

Valtakunnallisen hankintastrategian mukaisesti kuntien tulee tunnistaa julkiset hankinnat strategisina toimintoina ja hyödyntää niitä niin työllisyys- kuin ilmastotavoitteidenkin saavuttamiseksi. Hankinnoissa tähtäimessä tulee aina olla mahdollisimman hyvä laatu,

hintaa ei saa olla ainoa ratkaiseva tekijä. Erityisesti sosiaalipalvelujen hankinnan tulee aina perustua asiakkaiden yksilöllisiin tarpeisiin. Heitä tai heidän edustajiaan on kuultava hankintoja valmisteltaessa ja palveluita kehitettäessä. Etenkin iäkkäiden ja vammaisten henkilöiden pitkäkestoissa, joskus koko elämän mittaisissa palveluissa, yksilöllisten tarpeiden huomioiminen on välttämätöntä.

Samalla kun hyvinvointi-investoinnit lisäävät ihmisten hyvinvointia ja toimintakykyä, ne vahvistavat talouden perustaa kohottamalla tuottavuutta sekä lisäämällä työvoiman tarjontaa.

JUSSI AHOKAS,
SOSTEN PÄÄEKONOMISTI

TERVEYDEN EDISTÄMINEN

Terveyden edistäminen on konkreettisia tekoja: esteettömyyttä, turvallisia, viihtyisiä ja yhteisöllisyyteen kannustavia ympäristöjä, valaistuja katuja, aurattuja teitä sekä esimerkiksi monipuolisia kulttuuri-, sivistys- ja vapaa-ajan palveluita. Erityisen tärkeää rakennetun ympäristön turvallisuus ja esteettömyys on esimerkiksi ikäihmisille. Liikkumisella ja hyvällä toimintakyvyllä on suotuisia vaikutuksia kaikkien kuntalaisten mielen hyvinvointiin. Terveyden edistäminen on kaikkien hallintokuntien yhteinen asia.

Hyvinvointi ja terveys syntyvät ja sitä ylläpidetään arjen ympäristöissä, joissa ihmiset asuvat, opiskelevat, työskentelevät ja viettävät vapaa-aikaansa. Tästä syystä tarvitaan kaikkien hallinnonalojen mukaan tuloa niin, että hyvinvointi- ja terveysvaikutukset huomioidaan ennakolta päätöksiä valmisteltaessa. Näillä päätöksillä voidaan vahvistaa tai heikentää ihmisten valinnan mahdollisuuksia ja terveellisiä elintapoja. Yksittäiset hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen toimenpiteet jäävät usein tehottomiksi, elleivät yhteiskunnan rakenteet ja yleinen ilmapiiri tue niitä.

Kunnissa hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen on yksi sen keskeisimmistä tehtävistä

ja tämän tehtävän painoarvo kasvaa sote-uudistuksen seurauksena. Käytännössä tämä tarkoittaa, että kunnissa pitää tehdä terveyden ja hyvinvoinnin edistämiseen, ennaltaehkäisyyn ja varhaiseen puuttumiseen eli hyvinvointitalouteen nojaavaa politiikkaa: varmistaa koulujen ja päiväkotien kyky vastata jokaisen lapsen yksilöllisiin oppimisen ja hyvinvoinnin tarpeisiin, ehkäisevää lastensuojelua ja perheiden varhaisen tuen resursointia. Se tarkoittaa jokaiselle toisen asteen koulutusta, vireitä kulttuuri- ja vapaa-ajan palveluita sekä esimerkiksi elinympäristöjen viihtyvyyttä ja turvallisuutta.

Onnistunut hyte vaatii suunnitelmallisuutta ja yhteistyörakenteita

Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen on suunnitelmallista ja tavoitteellista toimintaa. Suunnittelu tulee toteuttaa strategiatyön sekä näihin pohjautuvan vuotuisen suunnittelun kautta. Tulevaisuuden hyvinvointikunnan toiminta perustuu ajantasaiseen tietoon väestön hyvinvoinnista ja terveydestä sekä niihin vaikuttavista tekijöistä. Tiedosta tulee luoda tarvittavat seurantajärjestelmät.

Hyvinvointikertomus on kunnassa eri toimialojen yhdessä laatima tietopaketti kuntalaisten hyvinvoinnista ja terveydestä sekä niihin vaikuttavista tekijöistä. Se on työväline, jolla tuetaan hyvinvointitiedolla johtamista ja päätöksentekoa. Hyvinvointikertomuksen ytimeen on nostettava ajantasainen ja yhdessä järjestöjen kanssa kerätty kokemustieto.

Vaikuttava hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen vaatii yhteistyörakenteita. Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen edellyttää verkostoja paikalliselle tasolle ja maakuntiin. Jokaiseen kuntaan on nimettävä hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen koordinaattori, joka sovittaa yhteen kunnan ja sidosryhmien välisiä töitä ja on linkki maakuntatason hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen.

Ympäristöt edistämään terveyttä ja hyvinvointia

Tulevaisuuden kunnassa ympäristöt edistävät terveyttä ja hyvinvointia. Elinoloilla ja ympäristötekijöillä on väestötasolla merkittävämpi rooli hyvän terveyden synnyttämisessä ja ylläpidossa kuin palveluilla tai yksilöllisillä terveystottumuksilla. Siksi kunnissa tarvitaan yhdyskuntasuunnittelua, joka edistää eheää yhteiskuntarakennetta, esteettömyyttä ja luo puitteita ihmisten keskinäistä tukea mahdollistaville kohtaamispaikoille.

Liikkumisella ja hyvällä toimintakyvyllä on suuri merkitys myös kansansairauksien ehkäisyyn ja mielen hyvinvoinnin kannalta. Hyvinvointikunnassa on kehitettävä liikuntaa suosivia arkiympäristöjä edistämään ihmisten terveyttä ja hyvinvointia. Terveellinen ja turvallinen ympäristö on vähentänyt tapaturmien ja sairauksien määrää ja ympäristön terveysvaikutukset tunnistetaan nykyisin entistä paremmin. Jokaisen toimialan on tiedostettava omat tehtävänsä hyvinvoinnin ja terveyden edistämisessä. Mielekäs ympäristö ja tekeminen ovat nähtävä hyvinvointi-investointeina tulevaisuuteen.

Koettu turvallisuuden tunne vaikuttaa terveyteen monella tavalla työ-, - asuin-, - ja vapaa-ajan ympäristöissä. Hyvinvointikunnassa onkin panostettava fyysisen ympäristön rinnalla psykososiaalisiin ympäristötekijöihin esimerkiksi kehittämällä sosiaalisia turva- verkkoja yhteistyössä järjestöjen kanssa.

Yhteisvastuullinen terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen on suora satsaus kunnan elinvoiman rakentamiseen.

ANNE KNAAPI, SOSTEN VARAPÄÄSIHTEERI,
JOHTAJA

ILMASTONMUUTOKSEN TORJUNTA

Kuntien rooli ilmastomuutoksen hyvinvointiin kohdistuvien riskien torjunnassa on keskeinen, ja ilmastotoimet ovat investointi kuntalaisten pidemmän aikavälin hyvinvointiin. Ilmastomuutoksen hillintätoimet voivat edistää terveellisiä elintapoja ja vähentää ilmansaasteiden terveyshaittoja kunnissa.

Kuntien konkreettiset ilmastotoimet ovat investointi hyvinvointiin. Suomessa ilmastomuutoksen on arvioitu vaikuttavan etenkin helteistä aiheutuviin terveyshaittoihin, vesivälitteisten epidemioiden sekä eläinten levittämien sairauksien lisääntymiseen, liukastumistapaturmiin ja rakennusten kosteusvaurioihin liittyvien sisäilmaongelmien yleistymiseen. Näiden haittojen on arvioitu olevan joko kustannuksiltaan suuria, yleisiä tai yksilötasolla vakavia. Kuntien ja kuntapäättäjien rooli ilmastomuutoksen hyvinvointiin kohdistuvien riskien torjunnassa on varsin keskeinen, koska tarvittavat toimet Suomen ilmastotavoitteiden saavuttamiseksi, esimerkiksi liikenteen, hankintojen, rakentamisen ja energiantuotannon suhteen, tehdään suurelta osin kunnissa.

Kunnat voivat ilmastotoimillaan myös edistää terveellisiä elintapoja esimerkiksi lisäämällä kasvisruuan tarjontaa kouluissa ja parantamalla pyöräilyn ja kävelyn infrastruktuuria. Lisäksi monilla kuntien ilmastomuutoksen hillinnän toimilla voidaan vähentää il-

mansaasteiden terveyshaittoja.

Kävelyn ja pyöräilyn lisäämiselle on hyvät mahdollisuudet, koska Suomessa puolet auto-matkoista on alle kuuden kilometrin pituisia. Liikenne- ja viestintäministeriön mukaan jo 20 % kävelyn lisäys tuottaisi terveyshyötyä 3,3 miljardin euron arvosta ja pyöräilyn samansuuruinen lisäys 1,1 miljardin euron arvosta.

Finravinto-tutkimuksen mukaan punaisen lihan ja tyydyttyneen rasvan saantisuosituksat ylittyvät isolla osalla suomalaisia ja kasviksia taas syödään suosituksia vähemmän. Kasvisperäisen ruoan lisääminen joukkoruokailussa korjaa tätä epätasapainoa samalla kuin vähentää ruokapalveluhankintojen päästöjä.

Ilmansaasteet aiheuttavat Suomessa vuosittain 1600–1800 ennen aikaista kuolemaa, ja niiden haittakustannukset ovat noin 2 miljardia euroa. Näitä haittoja voidaan vähentää liikenteen päästöjä vähentämällä, polttoon perustumattomien uusiutuvien energialähteiden osuutta lisäämällä ja energiatehokkuutta parantamalla.

Toimenpiteet kunnissa

- Kunnissa on nojattava entistä vahvemmin hyvinvointitalouden strategiaan, jossa hyvinvointivaikutusten arviointi ja politiikan tekeminen hyvinvointitavoitteet edellä ovat keskiössä.
- Hyvinvoinnin ja terveyden edistämistä sekä hyvinvointi-investointeja on suunniteltava osana strategiatyötä ja siihen pohjautuvaa vuotuista suunnittelua. Näin siitä saadaan suunnitelmallista ja tavoitteellista toimintaa. Hyte on kaikkien hallintokuntien yhteinen asia.
- Elinvoimainen kunta syntyy investoinneista. Kestävän kasvun tie rakentuu tuottavuutta ja työllisyyttä nostaville investoinneille sekä monipuolisille rakenteellisille uudistuksille.
- Kunnissa on panostettava koulutuksen laatuun ja resursointiin varhaiskasvatuksesta lähtien aina toisen asteen maksuttomuuteen. Koulutustason nostolla on myös suuri terveyden eriarvoisuutta vähentävä merkitys.
- Kunnilla on tärkeä rooli erityisesti heikommassa työmarkkina-asemassa olevien työllisyyden edistäjänä. Työllistämisen kuntalisä, yrittäjyyden sekä järjestöjen työllisyyttä edistävien toimien tukeminen ovat tärkeitä elementtejä jatkossakin.
- Sote-palveluhankinnoissa tärkeintä on yksilöllisten tarpeiden huomioiminen. Asiakaita on kuultava hankintoja valmisteltaessa. Hinta ei saa olla ainoa hankintapäätösten ratkaiseva tekijä, vaan hankinnoilla on aina tavoiteltava mahdollisimman hyvää laatua.
- Tulevaisuuden hyvinvointikunnan toiminnan on perustuttava ajantasaiseen tietoon väestön hyvinvoinnista ja terveydestä sekä niihin vaikuttavista tekijöistä. Tälle tiedolle on luotava seurantajärjestelmät.
- Hyvinvointikertomuksen ytimeen on nostettava ajantasainen ja yhdessä järjestöjen kanssa kerätty kokemustieto.
- Jokaiseen kuntaan on nimettävä hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen koordinaattori, joka sovittaa yhteen kunnan ja sidosryhmien välistä työtä ja on linkki maakuntatason hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen.
- Hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi on perustettava sekä paikallisia että maakunnallisia verkostoja. Rakenteet ovat välttämättömiä yhteistyölle, eivät itseisarvo.
- Kunnissa tarvitaan yhdyskuntasuunnittelua, joka edistää liikkumista, esteettömyyttä, arjen ympäristöjen turvallisuutta ja luo puitteita ihmisten keskinäistä tukea mahdollis-taville kohtaamispaikoille.
- Kunnat voivat ilmastotoimillaan edistää terveellisiä elintapoja ja vähentää ilmansaasteiden terveyshaittoja.

2

AKTIIVINEN KANSANLAISYHTEISKUNTA ON KUNNAN SYDÄN

Järjestöt toimivat alustana kansalaistoiminnalle ja osallisuudelle sekä tarjoavat asiantuntevaa tukea ihmisille eri elämäntilanteissa. Apua ja tukea tarvitsevia on jokaisessa kunnassa.

Yhdistykset tuottavat kuntalaisille palveluja sekä hyvinvointia ja terveyttä edistävää toimintaa

SUOMESSA ON NOIN 10 600 SOSIAALI- JA TERVEYSYHDISTYSTÄ

kokoavat noin
1,3 miljoonaa
jäsentä

ovat taloudeltaan pieniä,
toimivat keskimäärin
7 400 euron vuosibudjetilla

82 % toimii pelkin
vapaaehtoisvoimin

OSALLISUUS

Järjestöystävällisen kunnan toiminnan lähtökohta on kuntalaisten ja kansalaisjärjestöjen osallisuus. Tähän kuuluu järjestöjen ja kuntalaisten kuuleminen, kumppanuus, erilaiset asukasraadit sekä esimerkiksi vanhus- ja vammaisneuvostot. Raatien tai neuvostojen toiminta ei saa olla pelkkää näennäisdemokratiaa vaan niitä on aidosti kuultava ja kuunneltava.

Ponnisteluihin koronakriisin jälkihoidossa tarvitaan meitä kaikkia: hyvinvoivia kuntalaisia, aktiivista kansalaisyhteiskuntaa ja näiden tukena elinvoimaisia kuntia. Osallisuudella luodaan edellytykset sille, että ihmiset pystyvät vaikuttamaan itseään koskeviin asioihin, hyödyntämään tietoa, käyttämään tarjolla olevia mahdollisuuksia ja aktivoitumaan yhteisölliseen toimintaan. Osallisuus vahvistaa niitä voimavaroja, joista hyvinvointi rakentuu.

Kunnan rakenteissa tehdään tilaa osallisuudelle ihmisoikeuksien, kansalaisoikeuksien ja poliittisten oikeuksien varmistamisella sekä kehittämällä kansalaisvaikuttamisen muotoja

ja investoimalla yhteisöllisiin resursseihin kuten esimerkiksi kansalaistoimintaan.

Hyvinvointikunnassa osallisuutta vahvistetaan lisäämällä vaikuttamisen mahdollisuuksia: asukkaat osallistuvat tasavertaisina toimijoina uudenlaisen kunnan toiminnan suunnitteluun, toteutukseen, kehittämiseen ja arviointiin. Osallisuutta edistävässä kunnassa tuetaan ja hyödynnetään jo olemassa olevia, asioiden ympärille kokoontuneita yhteisöjä sekä asukas- ja asiakasraateja sekä tuetaan eri sektoreiden välistä yhteistyötä.

YHTEISTYÖ

Hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi on perustettava sekä paikallisia että maakunnallisia verkostoja. Kunnan järjestökoordinaattori tukee yhteiskehittämistä sekä yhteistyötä kunnan ja kansalaisjärjestöjen välillä. Paikallisten yhdistysten tuottamat palvelut ja neuvonta ovat tärkeä ottaa käyttöön osana palvelupolkuja esimerkiksi vertais- ja tukiryhminä tai vaikkapa omahoidon tukena.

Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen on yhteistyötä. Hyvinvointikuntaa ei tarvitse luoda yksin, sillä sote-järjestöt toimivat kunnissa samalla asialla. Järjestöt kannattaa kutsua mukaan hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyön suunnitteluun alusta alkaen. Tasavertaisina kumppaneina järjestöjen erityisasiantuntemus saadaan parhaiten hyödyttämään kaikkia kuntalaisia. Kuntiin on nimettävä järjestökoordinaattori, joka tukee yhteiskehittämistä sekä yhteistyötä kunnan ja kansalaisjärjestöjen välillä.

Järjestöt toimivat alustana kansalaistoiminnalle ja osallisuudelle sekä tarjoavat asiantuntevaa tukea ihmisille eri elämäntilanteissa.

Järjestöjen järjestävät merkityksellistä tekemistä kaikille ihmisille, myös niille, jotka ovat heikoimmassa asemassa yhteiskunnassamme. Osaltaan järjestötoiminta ja kansalaisyhteiskunta luovat toimivan kunnan sekä ehjän yhteiskunnan.

Monien kuntien talous tulee koronakriisin jäljiltä olemaan hauraassa tilassa, mikä heijastuu kuntien kykyyn vastata sote-palveluiden kysyntään. Järjestöjen tuottama tuki ja palvelut kannattaa ottaa täysimääräisesti käyttöön julkisten palvelujen rinnalla osana toipumisen tukea ja terveyden ja hyvinvoinnin edistämistä.

Järjestöjen neuvonnalla tärkeä rooli

Järjestöjen tarjoamalla neuvonnalla on myös keskeinen merkitys. Sosiaali- ja terveysyhdistykset ovat oman alansa tietopankkeja, joihin kertyy jatkuvasti niiden edustamia ihmisryhmiä koskevaa erityistietoa, esimerkiksi erilaisiin sairauksiin, vammoihin ja erityisiin elämäntilanteisiin liittyvää asiantuntija-, kokemus- ja vertaistietoa. Yhdistykset tavoittavat haavoittuvia ryhmiä, joille nykyiset palvelut ja etuudet ovat liian vaikeita hahmottaa, tai jotka tarvitsevat monenlaista neuvontaa ja tukea elämäntilanteessaan. Yhdistysten neuvonta on erityisen tärkeää esimerkiksi päihde- ja mielenterveyskuntoutujille. Neuvonnan tarve on myös kasvanut eniten haavoittuvassa asemassa olevia ihmisiä edustavissa yhdistyksissä.

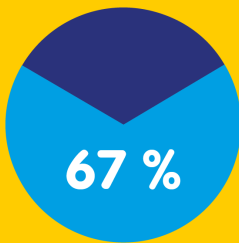
Järjestöbarometri 2020:n tulokset osoittavat, että kansalaiset eivät aina löydä tai saa julkisia palveluita ja etuuksia koskevaa tietoa julkiselta puolelta, vaan paikalliset sosiaali- ja

terveysyhdistykset paikkaavat neuvonnallaan tiedonsaannin puutteita. Myös esimerkiksi eri sairauksia ja niiden kanssa elämistä koskevaa tietoa haetaan paljon yhdistyksistä. Järjestöbarometrin mukaan peräti kaksi kolmesta (67 %) paikallisyhdistyksestä antaa julkisia palveluja ja etuuksia koskevaa neuvontaa. Muita yleisemmin neuvontaa tarjoavat työttömien yhdistykset ja aistivammayhdistykset. Tätä järjestöjen työpanosta ei ole varaa menettää.

Käytännön työ osoittaa, että järjestöt ovat itsestään selviä kuntien kumppaneita. Koronakriisin aiheuttamien laajojen taloudellisten tappioiden seurauksena järjestöjen tarjoaman tuen tarve tulee lisääntymään. Myös järjestöjen tarjoaman merkityksellinen tekemisen ja vertaistoiminnan tärkeys korostuu. Koronakriisistä selviäminen vie paljon yhteiskunnan niin taloudellisia, inhimillisiä kuin sosiaalisia voimavaroja, ratkaisuja on löydettävä yhteistyössä koko kansalaisyhteiskunnan ja sen järjestöjen kanssa.

Yhdistykset täydentävät julkisten palvelujen neuvontaa

VAPAAEHTOISET KOKEMUSTIEDON JAKAJAT TÄRKEITÄ

Yhdistyksistä antaa julkisia palveluja ja etuuksia koskevaa neuvontaa

Neuvontaa julkisista palveluista yhdistyksissä antavat:

Yhdistyksen vapaaehtoiset, joilla on kokemustietoa ja alueen palvelujen tuntemusta

51 %

Valtakunnallisen järjestön palkatut työntekijät

29 %

Julkisten palvelujen työntekijät

19 %

Yhdistyksen palkatut työntekijät

12 %

Joku muu

5 %

JÄRJESTÖJEN TUKI

Kunnan on tarjottava paikallisille järjestöille maksuttomia tai kohtuuhintaisia toimitiloja ja mahdollistaa näin kansalaisjärjestötoimintaa. Kunta-avustukset ovat tärkeitä erityisesti pienille yhdistyksille. Terveiden ja hyvinvoinnin edistämisen määrärahoihin tulee varata rahoitus järjestöavustuksia varten.

Vahva ja dynaaminen kansalaisyhteiskunta luo ja ylläpitää yhteenkuuluvuutta ja yhteisvastuuta. Apua ja tukea tarvitsevia on jokaisessa kunnassa. Järjestöjen tavoitteena on turvata yhdessä kunnan kanssa lähiyhteisön tuki kaikille sitä tarvitseville.

Erityisesti pienten järjestöjen toiminnalle kuntien avustuksilla on suuri merkitys. Järjestöbarometri 2020 mukaan paikallisen soite-yhdistyksen keskimääräinen vuosibudjetti on noin 7400 euroa ja peräti 82 prosenttia toimii pelkin vapaaehtoisvoimin. Panostus järjestöjen resursseihin on tärkeä investointi, joka maksaa itsensä takaisin moninkertaisesti. 56 prosenttia yhdistyksistä saa toimintaansa avustusta kunnilta. Myönnetty avustus on keskimäärin 700 euroa vuodessa. Kunta-avustusten kehitys huolettaa yhdistyksiä. Barometrin mukaan 23 prosentilla yhdistyksistä avustusten määrä on vähentynyt ja 3 prosentilla loppunut kokonaan.

Järjestöystävällinen kunta tukee kansalais-

toimintaa myös tarjoamalla tiloja kansalaistoiminnalle. Yli puolet järjestöistä toimii kunnan omistamissa tiloissa. Näistä 35 prosenttia saa tilat käyttöönsä maksutta. Ilmaiset tai edulliset toimitilat ovatkin yhdistysten elinehto. Järjestöbarometri 2020 mukaan 25 prosentilla yhdistyksistä kustannukset ovat kasvaneet kahden viimeisen vuoden aikana: tilamaksut ovat kohonneet tai ilmaiset tilat ovat muuttuneet maksullisiksi. Kunta-avustusten kehitys huolettaaakin yhdistyksiä. Barometrin mukaan 23 prosentilla yhdistyksistä avustusten määrä on vähentynyt ja 3 prosentilla loppunut kokonaan.

Koronaepidemian aiheuttamat poikkeusolot osoittivat, miten tärkeää on, että kunnat tukevat järjestöjä, jotta järjestöjen tuottamat palvelut ja tuki jatkuu myös kriisin keskellä ja sen jälkeen. Esimerkiksi osa kunnista eivät perineet järjestöiltä takaisin rahoja peruuntu-neista palveluista ja osa luopui järjestöjen tilavuokrasta kriisin aikana.

Ilmaiset tai edulliset toimintatilat yhdistysten elinehto

55 %

TOIMII KUNNAN
OMISTAMISSA TILOISSA:

35 %

maksuttomissa

20 %

maksullisissa

"Tilojen vastikkeettomuus toiminnan kannalta elintärkeä!"

"Jos tulee tilavuokrat niin toimintaa pitää supistaa ja kokoontumista harventaa."

Tilakustannukset uhkaavat toimintaa

25 %

YHDISTYKSISTÄ KUSTANNUKSET
KASVANEET VUOSINA 2018-2019:

16 %

tilamaksut kohonneet

9 %

ilmaiset tilat
muuttuneet maksullisiksi

"Joudumme nostamaan osallistumismaksuja, jäsenet harkitsevat voivatko osallistua."

"Osa toiminnoista on loppunut siksi että tilat tulivat maksullisiksi."

Kuntien toiminta-avustukset merkittäviä yhdistyksille

56 %

YHDISTYKSISTÄ SAA TOIMINTAANSA
AVUSTUSTA KUNNALLA

Myönnetty avustus keskimäärin
700 euroa vuodessa

Kunta-avustusten kehitys huolettaa yhdistyksiä

26 % YHDISTYKSISTÄ TULOT AVUSTUKSISTA
SUPISTUNEET VUOSINA 2018-2019

23 %

avustuksen
määrä vähentynyt

3 %

avustus loppunut
kokonaan

Kaupungin antama avustus ei saisi vähentyä tai päättyä, sitten olemme tosi pulassa.

JÄRJESTÖBAROMETRI 2020

SOTE-UUDISTUS

Kunnan on sovittava maakunnan kanssa selvästä rahoitusvastuusta sellaisten järjestöpalveluiden turvaamiseksi, jotka sijoittuvat sote-uudistuksessa mukana olevien sosiaali- ja terveyspalveluiden ja ehkäisevän toiminnan välimaastoon. Tällaisia palveluita ovat esimerkiksi kriisikeskukset, mielenterveyskuntoutujien klubitalot ja erilaiset kohtaamispaikat. Sote-uudistus ei saa aiheuttaa katvealueita järjestöjen toimintaedellytyksiin ja ihmisten tarvitsemiin palveluihin.

Sote-uudistuksen seurauksena hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen vastuu jaetaan maakuntien ja kuntien kesken. On tärkeää, että järjestöt nähdään molemmissa tärkeinä kumppaneina, joiden toimintaedellytyksistä halutaan myös jatkossa huolehtia.

Järjestötoiminta ja järjestöjen auttamistoiminta varmistavat ihmisten osallisuuden ja merkityksellisyyden kokemuksia ja huomioi ne ihmisryhmät, joihin julkiset palvelut eivät yllä. Sote-järjestöille tyypillinen auttamistoiminta (järjestölähtöinen auttamistyö) on yleishyödyllistä toimintaa, joka voi olla esimerkiksi vertaisryhmätoimintaa, kohtaamispaikkatoimintaa tai vapaaehtoista ystäväpalvelua. Jär-

jestöjen yleishyödyllisen toiminnan toimintaedellytysten varmistaminen sekä paikallisella että alueellisella tasolla on hyvinvointi-investointi.

Kannustammekin kuntia järjestölähtöisen auttamistoiminnan tukemiseen. Järjestöt voivat ottaa koppia osattomuuden uhreista vain, jos niillä on riittävät toimintaresurssit. Kuntien avustukset mahdollistavat kustannustehokkaan toiminnan ihmisten arjen jaksamisen tukena.

Toimenpiteet kunnissa

- Kuntalaisten hyvinvointia edistetään parhaiten sellaisilla toimintamalleilla, jotka kunta on kehittänyt yhdessä alueensa sote-järjestöjen ja muiden toimijoiden kanssa kohde-ryhmälähtöisesti. Kun aluehallinnon rakenteet uudistuvat, tämä tarve korostuu.
- Kuntien ja järjestöjen yhteistyön tulee perustua tasavertaisuuteen sekä selkeään työnjakoon. Paikallisten yhdistysten tuottamat palvelut ja neuvonta ovat tärkeä ottaa käyttöön osana palvelupolkuja.
- Järjestöystävällisen kunnan toiminnan lähtökohta on kuntalaisten ja kansalaisjärjestöjen osallisuus. Tähän kuuluu järjestöjen ja kuntalaisten kuuleminen, kumppanuus, erilaiset asukasraadit sekä esimerkiksi vanhus- ja vammaisneuvostot.
- Kuntaan on nimettävä järjestökoordinaattori, jonka tehtävä on yhteiskehittäminen sekä yhteistyö kunnan ja kansalaisjärjestöjen välillä. Järjestökoordinaattori voi toimia myös laajemmin kunnan hyvinvoinnin ja terveyden edistämisestä vastaavana hyte-koordinaattorina.
- Terveyden ja hyvinvoinnin edistämisen määrärahoihin on varattava rahoitus järjestöavustuksia varten.
- Kunnan on tarjottava paikallisille järjestöille maksuttomia tai kohtuuhintaisia toimitiloja ja mahdollistaa näin kansalaisjärjestötoimintaa. Kansalaistoiminnan tukeminen on kannattava hyvinvointi-investointi.
- Kunnan on sovittava hyvinvointialueen kanssa selvästi rahoitusvastuusta sellaisten järjestöpalveluiden turvaamiseksi, jotka sijoittuvat sote-uudistuksessa mukana olevien sosiaali- ja terveyspalveluiden ja ehkäisevän toiminnan välimaastoon. Tällaisia palveluita ovat esimerkiksi mielenterveyskuntoutujien klubitalot ja erilaiset kohtaamispaiikat. Sote-uudistus ei saa aiheuttaa katvealueita.

Paikallisia sosiaali- ja terveysyhdistyksiä on Suomessa noin 10 600. Ne toimivat kuntien kumppaneina kaikkialla Suomessa ja edistävät monin tavoin kuntalaisten hyvinvointia ja terveyttä. Järjestöt myös vahvistavat yhteiskunnan resilienssiä eli toipumiskykyä, jota tarvitaan tulevaisuuden haasteista, kuten koronakriisin aiheuttamasta taloudellisesta ja sosiaalisesta velasta selviytymiseen.

Joka viikko syntyy keskimäärin kolme uutta sosiaali- ja terveysyhdistystä. Suuressa joukossa on muun muassa kansanterveys-, potilas- ja vammaisjärjestöjä, päihde- ja mielenterveysjärjestöjä, lapsi- ja perhejärjestöjä sekä ikääntyneiden asioihin keskittyviä järjestöjä. Niissä on noin 1,3 miljoonaa jäsentä ja niissä toimii vuosittain 500 000 vapaaehtoista ja 260 000 vertaistukijaa.

SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry on valtakunnallinen kattojärjestö, joka kokoaa yhteen sosiaali- ja terveysalan järjestöt ja yhteisöt. SOSTEn tavoitteena on sosiaalisesti eheä, terve ja aidosti osallistuva yhteiskunta, jossa järjestöillä on vahva rooli myös kunnissa.

#kuntavaalit
#onneksionjoku

soste.fi/kuntavaalit